

УДК 657.421.3

ЯКІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА УДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Давидюк Т.В., д.е.н., директор інституту обліку і фінансів

Житомирський державний технологічний університет

Стаття присвячена дослідженню актуальних проблем розвитку вітчизняної економічної науки та освіти в контексті сучасності на основі осмислення інтелектуального спадку, на вирішення найбільш гострих проблем, які стримують розвиток освітньої галузі, не дають можливості забезпечити нову якість освіти.

Ключові слова: вища школа, економічна освіта, вітчизняна система освіти, якість економічної освіти, система вітчизняної вищої освіти.

Давидюк Т.В. КАЧЕСТВО ЭКОНОМИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ / Житомирский государственный технологический университет, Украина

Статья посвящена исследованию актуальных проблем развития отечественной экономической науки и образования в контексте современности на основе осмысления интеллектуального наследия, на решение наиболее острых проблем, сдерживающих развитие образования, не дающих возможности обеспечить новое качество образования.

Ключевые слова: высшая школа, образование, отечественная система образования, качество экономического образования, система отечественного высшего образования.

Davidyuk T.V. QUALITY ECONOMIC EDUCATION AS AN IMPORTANT COMPONENT IN IMPROVING DOMESTIC EDUCATION AT HIGH SCHOOLS / Zhytomyr State Technological University, Ukraine

The article deals with actual problems of domestic economic research and education in the context of our understanding, based on intellectual heritage to address the most critical issues that impede the development of education, which gives no opportunity to provide a new quality of education.

Key words: higher education, education, national system of education, the quality of economic education, the system of higher education.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Наростаюча глобалізація, необхідність приєднання суспільства в загальноосвітні процеси, стрімкий технологічний прогрес призводять до потреби у фахівцях нового типу, що володіють якісно новими знаннями, інформаційними технологіями, здатних адекватно адаптуватися до економічних,

технологічних та інформаційних реалій сучасного світу. Найбільшим попитом користуються фахівці, здатні працювати саме в цих умовах.

У багатьох країнах світу і в Україні в тому числі, існує незадоволеність сучасною системою освіти, зумовлена зміною пріоритету в оцінці цілей і результатів освітнього процесу.

До основних чинників, які негативно впливають на ефективність національної системи підготовки кадрів, слід віднести:

- недостатню підготовку в загальноосвітніх школах, технічних училищах, коледжах, що не дозволяє відбирати найбільш здібних учнів для подальшого навчання у ВНЗ;
- недостатню підготовку спеціалістів з базових дисциплін;
- слабе володіння спеціалістами комп'ютерною технікою, іноземними мовами фахового спрямування;
- відсутність у спеціалістів глибоких системних і якісних знань;
- низьку оплату праці професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, що не сприяє розвитку ініціативи, творчого підходу, самовіддачі в навчальному процесі, притоку молодих перспективних учених.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблеми окремих аспектів проблеми забезпечення якості економічної освіти висвітлені в багатьох дослідженнях провідних вітчизняних та зарубіжних авторів, серед яких варто виділити таких: О. Голубенко [1], М. Коляда [2], В. Луговий [3], В. Пономаренко [4], Л. Чижевська [7].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета написання статті полягає в обґрунтуванні необхідності підвищення якості вищої освіти на базі перебудови науково-навчального процесу, що передбачає навчати студента результативно використовувати знання в професійній і соціальній діяльності та синтезувати нові знання і виховувати творчу самодостатню особистість.

НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Велику стурбованість викликає загальноосвітня школа, оскільки у випускників середньої школи значно впав рівень грамотності, відсутні елементарні моральні правила поведінки!

Американська система середньої освіти часто стає об'єктом критики: і в США, і за кордоном говорять про її низьку ефективність. Ця критика багато в чому справедлива: зокрема, американським школам є що запозичити в радянських шкіл щодо організації навчального процесу.

Система навчання в США побудована за схемою, відомою нам, швидше, за останніми курсами ВНЗ. Існує набір певних обов'язкових дисциплін, курс яких всі школярі повинні пройти і скласти іспит. Як правило, це математика (алгебра і геометрія), фізика і хімія, біологія, історія. Усі інші дисципліни школярі обирають самостійно, тому немає поняття класу як такого. Склад учнів на математиці буде не таким, як склад учнів на уроках фотодизайну. Що виходить? З одного боку – повна свобода творчості: хочу – ходжу на комп'ютерні курси, а хочу – на курс фотографії та журналістської майстерності. Тобто дитина в 14-16 років вже сама визначає, у чому їй хотілося б спеціалізуватися. З іншого боку, підлітки 14-16 років ще не зовсім готові зробити самостійний вибір. Діти, начебто, задоволені, адже менше доведеться «мучитися» над предметом, до якого «душа не лежить».

Незадоволеною стороною є батьки, які бачать, що так звані основні предмети, обов'язкові для всіх, не дають того обсягу знань, якого буде достатньо навіть для базового розуміння суті предмета. Наприклад, хімія у вищевказаній американській школі вивчається один рік. При цьому вивчення предмета починається з місця в кар'єр, без пояснень законів фізики, без яких вивчення хімії є неможливим. Як може старшокласник зрозуміти, що таке валентність у хімії, без вивчення того, з чого складаються атоми, залишається загадкою. Фактично, дитина не дуже розуміє суті питання через відсутність базових знань про те, що ж все-таки вивчається на даний момент.

Батьки школярів США скаржаться на відсутність системи як такої. Немає послідовного переходу від простого до складного, пройдений матеріал – пройдений назавжди, тобто немає періодичного повторення і закріплення вже засвоєного. Фізичні формули законів Ньютона на уроці проходять як вже існуючий факт, однак школярам не пояснюється, як і у зв'язку з чим ці закони були відкриті.

Видатний вчений, академік АН УРСР і АН СРСР С. П. Тимошенко емігрував до США і багато років там працював, у книзі «Спогади» писав: «закінчивши середню школу американець ... нічого не знає про теорію логарифмів. Геометрія обмежується завданнями на площині, тригонометрія зазвичай зовсім не

викладається... В університеті не менше року у студентів іде на вивчення предметів, відомих кожному школяру ...» [6].

Радянська шкільна освіта, що давала досить високий рівень знань у різних областях, є повною протилежністю північноамериканському підходу – дати елементарні поняття без подальшого поглибленого вивчення.

У 60-х роках XIX ст. С. П. Тимошенко під час «відлиги» відвідав технічні вищі СРСР. Ось його думка про існуючу в той час систему освіти: «Наше старше покоління так добре заклало фундамент освіти, що як не намагаються зараз зіпсувати, поки нічого у них не виходить» [6].

Тож актуальним залишається пошук ефективних засобів впливу на кожного студентів (з урахуванням рівня підготовки в середній школі).

Контингент студентів ВНЗ значно знижується, досягне свого мінімуму у 2020 році та буде дорівнювати приблизно 1,28 млн. осіб. У період з 2016 по 2027 роки цей показник буде знаходитися в інтервалі 1,28-1,6 млн. осіб. Для порівняння: у 2007 році він становив 2,37 млн. осіб [4].

Необхідно знаходити реальні шляхи для поповнення знань першокурсників за середню школу. Разом з тим основне навантаження викладача повинно бути пов'язане з роботою зі здібними студентами!

Як писав радянський письменник К. Г. Паустовський, «романтична налаштованість не дозволяє людині бути брехливим, боягузливим і жорстоким». Дати цікаву і переважно посильну задачу – спосіб залучення здібного студента до роботи на межі його і своїх можливостей!

Економічна діяльність значною мірою пов'язана з умінням бачити завдання, наполегливо шукати і знаходити їх рішення.

Особливо гостро сьогодні стоять проблеми розвитку вищої освіти. Прикро, але факт: більшість вітчизняних ВНЗ до ефективної роботи в умовах глобалізації, до реалізації нової моделі фахівця виявилися не підготовленими.

В останні роки гостро відчувається нестача висококваліфікованих спеціалістів різних галузей економіки. Згідно з інформаційно-аналітичним довідником Міністерства освіти і науки, молоді та спорту показники випуску молодих спеціалістів ВНЗ непинно збільшуються в середньому на 50 тисяч осіб щорічно.

Перед Україною постає дилема: кількість науково-педагогічних працівників, кількість молоді з дипломом про вищу освіту збільшується, а майже всі українські підприємства стикаються з дефіцитом кваліфікованих спеціалістів. Згідно з дослідженнями провідної консалтингової компанії «Hudson», якщо ця тенденція збережеться, то до 2015 року потреба української економіки у кваліфікованих кадрах у більшості регіонів країни буде задоволена лише на 30-37%. Після закінчення навчального закладу майже 80% молодих спеціалістів влаштовуються працювати за фахом, а вже через рік, або й раніше звільняються через малу заробітну плату (30%), через незадовільні умови роботи (15%), за скороченням (10%), не витримали випробувального терміну (17%). На ринку праці сталася інфляція професійних навиків і знань, починаючи з початкової школи і закінчуючи ВНЗ [5].

Розробка, всебічне обговорення та прийняття Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті – перший крок на шляху приведення української системи освіти у відповідність з викликами глобалізації. Другим кроком має стати поетапна імплементація доктрини. Необхідно домогтися визнання європейською та світовою спільнотою вітчизняної освіти як самодостатньої й конкурентноспроможної.

Глобалізація стимулює зміни в економіці, політиці, культурі, «поглинаючи» серйозні капіталовкладення. І якщо суспільство ставить перед собою завдання адаптації освіти до сучасних вимог, воно, перш за все, зобов'язане подбати про фінансове забезпечення нововведень. Без цього про конкурентоспроможність наших фахівців у міжнародному поділі праці, про добробут населення, соціальний комфорт і національну безпеку можна забути.

Основні вимоги глобалізації до людини – високий професіоналізм, який безпосередньо залежить від вищих шкіл. Але, на жаль, їх забезпечення сьогодні складає 35-40% від потреб. Повноцінне функціонування неможливе; рівень зарплати професорсько-викладацького складу залишає бажати кращого.

Загальновідомо, що вчити повинен той, хто сам безперервно вчиться. У сучасних умовах кожен викладач для себе повинен знаходити оптимальне поєднання традиційних методів передачі знань і методів, заснованих на бурхливому розвитку комп'ютерних технологій. Важливо також відчувати міру популярності викладу матеріалу – з одного боку, та економічної суворості профільних дисциплін – з іншого.

Окрім наявності зразка для наслідування, кожній людині просто необхідно розширювати коло спілкування. Лише цілеспрямоване, постійне спілкування з людьми більш високого інтелектуального,

морального, культурного рівня пробуджує мотиви до самопізнання і самоудосконалення своєї особистості. Тут доцільно застосовувати всім відому істину: «спілкуйся з тими людьми, у яких можеш чогось навчитися».

Щоб ефективно наповнювати ідеями талановиту молодь, варто інтенсивно відточувати свій розум на наукових конференціях, дискусіях, кафедральних семінарах, у публікаціях, при обговоренні дисертаційних робіт.

Кумирами студентів повинні стати авторитетні та видатні вчені, які б сприяли тому, щоб найбільш здібні займалися науковою діяльністю і піднімали б її здобутки на необхідний рівень.

Роль викладача вищої школи, як носія моральних ідеалів у сучасних умовах повинна зростати! При критичному використанні будь-якого досвіду корисно весь час думати про можливість перевершити навіть найсучасніший досвід. Український поет писав: «І чужому научайтесь, і свого не цурайтесь».

Відмінність компетентного фахівця від кваліфікованого полягає в тому, що він не лише володіє певним рівнем знань, умінь і навичок, але й реалізує їх у роботі; володіє внутрішньою мотивацією до якісного здійснення своєї професійної діяльності і ставленням до своєї професії як до цінності. Компетентний фахівець здатний виходити за рамки свого предмету, своєї професії, він повинен мати творчий потенціал саморозвитку. Професійно розвиваючись, такий фахівець створює щось нове у своїй професії (новий прийом, метод, технологію). Він несе самостійну відповідальність за прийняте рішення, визначає цілі, виходячи з власних ціннісних орієнтирів.

Невже застарілим є вислів про те, що головна мета професора вищої школи полягає в розвитку інтелекту за допомогою даної дисципліни? Невже є альтернатива розвитку інтелекту – за допомогою вивчення історії наукової дисципліни, пошуку рішень цікавих і корисних завдань? Кому вигідно скорочувати програми з циклу дисциплін професійної підготовки – теорії бухгалтерського обліку, фінансового обліку, економічного аналізу?

Скорочення курсів з економічних дисциплін, зниження вимог неминує призведе до втрати професійної перспективи для обдарованих студентів. Освіта, особливо вища, має відреагувати на цю загрозову тенденцію підвищення мобільності навчальних планів і програм, професійної підготовки та перепідготовки кадрів.

Сучасна система вітчизняної вищої освіти заснована на викладенні певної кількості обраних дисциплін. Практика доводить, що базовою основою економічної освіти мають стати не стільки навчальні дисципліни, скільки способи й форми організації навчальної діяльності. Основні зусилля у сфері освіти мають бути спрямовані на: забезпечення високого рівня методологічної культури (методи пізнавальної, професійної та комунікативної діяльності); володіння творчими методами пізнання й діяльності.

З іншого боку, освіта повинна змінити свої акценти. Головним показником ефективності навчання повинна стати не просто сума знань, які студент засвоїв у процесі перебування у ВНЗ, а здатність до їх самостійного отримання, самонавчання, вміння користуватися джерелами і засобами інформації, постійно підвищувати рівень своєї освіти.

Усім педагогам, особливо початківцям, необхідно приділяти більше уваги не тільки предметним і психолого-педагогічним знанням, але й умінню спілкуватися.

Своєрідний відбиток на спілкування зі студентами накладає недостатнє знання викладачем своїх студентів. Не враховуючи індивідуальних особливостей своїх підопічних, не можна розраховувати на успіх. Не можна забувати про індивідуальний підхід. Деякі викладачі-початківці недостатньо усвідомлюють цю необхідність і розглядають своїх студентів швидше як безлику масу. Це, безумовно, помилковий підхід, адже лише викладач зобов'язаний допомогти кожному студенту розкрити свої потенційні можливості як унікальної особистості.

Ми провели соціологічне дослідження серед студентів Інституту обліку і фінансів Житомирського державного технологічного університету на престижності економічної освіти. На запитання, за якої умови я пішов навчатися в наш ВНЗ, – 18% опитуваних відповіли «за умови високого рівня підготовки спеціалістів»; 22% відповіли «за умови впевненості в подальшому працевлаштуванні і потребі у цій професії»; 17% відповіли «за умови престижності навчального закладу»; 25% «за умови наявності висококваліфікованих викладачів і сучасної технічної бази навчального закладу».

ВИСНОВКИ

Сучасне інформаційне суспільство потребує таких фахівців, які крім професійної підготовки, здатні самостійно здобувати необхідні знання, вміти застосовувати їх на практиці для вирішення різних проблем і знаходити шляхи їх раціонального вирішення, критично мислити, вміти орієнтуватися в нестандартних умовах і ситуаціях, прагнути до безперервного особистісного і професійного удосконалення, а також мати здатність виходити за рамки своєї професійної діяльності.

Університети повинні навчитися працювати по-новому через освоєння додаткових джерел фінансування, отримання міжнародних грантів, плідну співпрацю з зарубіжними партнерами тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голубенко О. Національна структура кваліфікацій вищої освіти: проблеми переформатування / О. Голубенко, Т. Морозова // Вища школа. — 2009. — № 11. — С. 50—60.
2. Коляда М. Діяльнісний підхід у формуванні інформаційної культури майбутніх економістів / М. Коляда // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2003. — № 1. — С. 46—58.
3. Луговий В. Концептуальні засади, розроблення Національної рамки кваліфікацій / В. Луговий // Вища школа. — 2010. — № 9. — С. 15—24.
4. Пономаренко В. С. Проблеми підготовки компетентних економістів і менеджерів в Україні : монографія [Електронний ресурс] / В. С. Пономаренко. — Режим доступу : <http://competence.in.ua/author>.
5. Работодатели и профессии. Приоритеты выпускников [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://hudson.ua/Portals/UA/documents/UA-HUDSON-SURVEY-GRADUATES-EMPLOYER-2009-2010.pdf>.
6. Тимошенко С. П. Воспоминания / С. П. Тимошенко. — К. : Вид-во «Наукова думка», 1993. — 424 с.
7. Чижевська Л. В. Методика викладання облікових дисциплін : [навч. посіб. для студ. ВНЗ] / Л. В. Чижевська. — Житомир : ПП "Рута", 2003. — 504 с.